

INTENSYWNOŚĆ ORGANIZACJI PRODUKCJI A WIELKOŚĆ EKONOMICZNA I TYP ROLNICZY GOSPODARSTW

Sławomir Kocira

Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie

Abstrakt. W opracowaniu zanalizowano intensywność organizacji produkcji 39 gospodarstw rodzinnych. Określono dla tych gospodarstw intensywność organizacji produkcji, wielkość ekonomiczną oraz typ rolniczy gospodarstwa. Badane gospodarstwa zakwalifikowano do poziomu intensywności organizacji produkcji C_1 – wysoki mniejszy.

Słowa kluczowe: intensywność organizacji produkcji, wielkość ekonomiczna gospodarstw, gospodarstwa rodzinne, typ rolniczy gospodarstwa

WSTĘP

Metoda wskaźnikowa określania poziomu intensywności organizacji produkcji jest jedną z częściej używanych [Kopeć 1987]. Obecnie, w wyniku postępu technicznego, technologicznego i biologicznego, należałoby poddać procesowi aktualizacji wyznaczone w latach osiemdziesiątych ubiegłego wieku wskaźniki służące do określania poziomu intensywności organizacji produkcji. W ostatnich latach, na skutek korzystania z funduszy Unii Europejskiej (SAPARD, SPO) oraz PROW, coraz częściej analizuje się pracę gospodarstw i ich wskaźniki ekonomiczne na podstawie uzyskiwanej nadwyżki bezpośredniej. W wymienionych programach istnieje wymóg utrzymania odpowiedniego poziomu wielkości ekonomicznej gospodarstwa określonego na podstawie standardowej nadwyżki bezpośredniej (SGM) oraz wielkości ekonomicznej określanej w ESU.

PRZEDMIOT I METODY BADAŃ

Do analizy wybrano 39 gospodarstw rodzinnych położonych w różnych regionach Polski, w których przeprowadzono badania dotyczące systemów gospodarowania. Dla badanych gospodarstw określono intensywność organizacji produkcji według Kocpia [1987], obliczając ją dla produkcji zarówno roślinnej, jak i zwierzęcej. Wyznaczono także standardową nadwyżkę bezpośrednią (SGM) oraz określono na jej podstawie typ rolniczy i wielkość ekonomiczną gospodarstw [FAPA 2000]. Uwzględniono także odchylenie standardowe dla obliczonych wartości oraz współczynnik korelacji linowej Pearsona pomiędzy powierzchnią gospodarstwa a poziomem intensywności organizacji produkcji. Obliczono obsadę zwierząt, określając ją na podstawie Dużych Jednostek Przeliczeniowych (DJP) [Duer i in. 2002].

WYNIKI

Najmniejsze gospodarstwo dysponowało 11,1 ha UR, a największe 121,6 ha UR. We wszystkich gospodarstwach uprawiano zboża na powierzchni od 3,7 ha do 116,6 ha. Średnia powierzchnia zbóż w 39 gospodarstwach wynosiła 32,3 ha (tab. 1). Łąki i pastwiska w badanej grupie gospodarstw zajmowały średnio 5,2 ha UR, a ziemniaki i kukurydza na paszę – 1,4 ha UR.

Produkcja zwierzęca w analizowanych gospodarstwach to głównie hodowla trzody chlewnej – średnio 80,6 DJP, bydła opasowego 11,7 DJP i krów mlecznych 9,8 DJP (tab. 1). Badane gospodarstwa charakteryzowały się dużą zmiennością powierzchni upraw i hodowli zwierząt, o czym świadczą wartości odchylenia standardowego.

Za pomocą standardowej nadwyżki bezpośredniej dla wszystkich analizowanych gospodarstw określono typ rolniczy gospodarstwa. W badanej grupie wystąpiło pięć typów:

- gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych (1),
- gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych w systemie wypasowym (4),
- gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi (5),
- różne zwierzęta łącznie (7),
- różne zwierzęta i uprawy łącznie (8).

Najliczniejszą grupę tworzyły gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi (13), a najmniej było gospodarstw specjalizujących się w uprawach polowych (5; tab. 2). Największą średnią powierzchnię miały gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych (58,1 ha UR). Intensywność organizacji produkcji w poszczególnych grupach gospodarstw była zróżnicowana i wynosiła średnio dla całej grupy 398,5 pkt, co klasyfikuje je do poziomu wysokiego mniejszego (C₁) [Kopeć 1987].

Zgodnie z oczekiwaniami w gospodarstwach specjalizujących się w produkcji polowej intensywność organizacji produkcji roślinnej była prawie 20 razy większa od intensywności organizacji produkcji roślinnej. W pozostałych grupach intensywność organizacji produkcji zwierzęcej stanowiła ponad 50% intensywności organizacji produkcji gospodarstw.

Tabela 1. Charakterystyka produkcji rolniczej w badanych gospodarstwach
 Table 1. Profile of agricultural production in studied farms

Wyszczególnienie Specification	Wartość minimalna Value minimum	Wartość maksymalna Value maximum	Odchylenie standardowe Standard deviation	Średnia Average
Średnia powierzchnia (ha UR) The average of surface (ha AL)	11,1	121,6	30,7	44,9
Struktura zasiewów (ha) The structure of sowings (ha)				
zboża – cereals	3,7	116,6	29,2	32,3
rzepak – rape	–	18,0	4,0	1,7
strączkowe – leguminous	–	30,2	4,8	0,9
ziemniaki – potatoes	–	6,5	2,0	1,4
buraki cukrowe – sugar-beets	–	10,0	2,1	0,9
warzywa – vegetables	–	9,7	1,7	0,4
kukurydza na paszę – maize on fodder	–	9,0	2,3	1,4
lucerna i koniczyna – lucerne and clover	–	8,1	1,8	0,7
łąki i pastwiska – meadows and pastures	–	22,7	5,9	5,2
Obsada zwierząt (DJP) Animals' appointment (DJP)				
krowy mleczne – milk cows	–	37	10,9	9,8
bydło opasowe – fattened cattle	–	57	14,9	11,7
trzoda chlewna – swine	–	468,2	121,8	80,6
konie – horses	–	17	3,0	1,1

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.
 Source: study on basis of own investigations.

Średnia wielkość ekonomiczna gospodarstwa specjalizującego się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi wyniosła 77,1 ESU. W gospodarstwach tych intensywność organizacji produkcji roślinnej wyniosła 127,4 pkt, a intensywność organizacji produkcji zwierzęcej 177,4 pkt. Średnia wielkość ekonomiczna w poszczególnych grupach była zróżnicowana i najniższa w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach polowych (15,8 ESU). Średnia wielkość ekonomiczna dla analizowanej grupy gospodarstw wyniosła 44,2 ESU i zawierała się pomiędzy 4,8 ESU a 137,7 ESU.

Wartość standardowej nadwyżki bezpośredniej w przeliczeniu na 1 ha UR była największa w grupie gospodarstw specjalizujących się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi. W tych gospodarstwach także standardowa nadwyżka bezpośrednia w przeliczeniu na jednego pracownika osiągnęła największą wartość i wynosiła 141 533 zł na pracownika. Przy tak wysokiej wartości nadwyżki bezpośredniej, największej spośród analizowanych grup wielkości ekonomicznej (77,1 ESU), zastanawiający jest niski poziom intensywności organizacji produkcji (304,8 pkt).

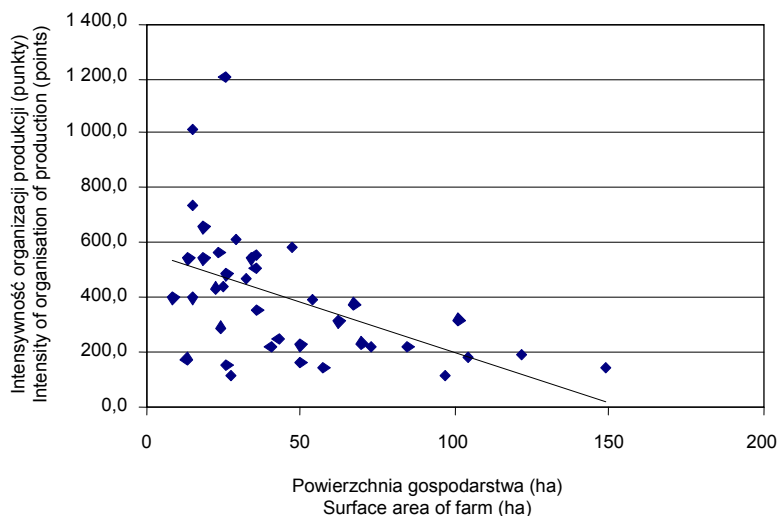
Tabela 2. Intensywność organizacji produkcji i wielkość ekonomiczna w poszczególnych typach rolniczych gospodarstw
 Table 2. Intensity of organisation of production and the European Size Unit in the individual types of agricultural farms

Wyszczególnienie Specification	Jednostka Individual	Typ rolniczy gospodarstw The agricultural type of farms					Średnia Average
		1	4	5	7	8	
Liczba gospodarstw Number of farms	sztuk units	5	6	13	9	6	39
Średnia powierzchnia Average surface	ha UR ha AL	58,1	22,2	49,4	44,0	48,4	44,9
Intensywność organizacji produkcji roślinnej Intensity of organisation of vegetable production	punkty points	196,9	142,5	127,4	134,2	156,9	144,8
Intensywność organizacji produkcji zwierzęcej Intensity of organisation of animal production	punkty points	10,2	516,0	177,4	387,4	159,1	253,7
Intensywność organizacji produkcji Intensity of organisation of production	punkty points	207,1	658,5	304,8	521,6	316,0	398,5
Standardowa nadwyżka bezpośrednia Standard Gross Margin	zł/ha UR PLN/ha AL	1 309	4 225	7 488	4 230	2 887	4 718
	zł/prac. PLN/employee	34 564	40 169	141 553	69 795	59 881	84 245
Wielkość ekonomiczna Economic size	ESU European Unit Size	15,8	19,5	77,1	38,8	29,1	44,2

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.
 Source: study on basis of own investigations.

Wskaźnik korelacji liniowej Pearsona, określający siłę i kierunek zależności pomiędzy intensywnością organizacji produkcji a wielkością ekonomiczną, wynosi $r = -0,2$, co świadczy o bardzo słabej korelacji oraz zmniejszaniu się wartości intensywności organizacji produkcji wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstw. Natomiast Szelaż-Sikora [2008], analizując mierniki oceny uwarunkowań ekonomiczno-technicznych gospodarstw rolnych, stwierdza, że wraz ze zwiększeniem wielkości ekonomicznej gospodarstw wzrasta także intensywność organizacji produkcji.

Wartość współczynnika korelacji linowej Pearsona pomiędzy powierzchnią gospodarstw a intensywnością organizacji produkcji wyniósł $r = -0,5$. Wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstw malała intensywność organizacji produkcji (rys. 1). Potwierdza to Sawa [2008], analizując nakłady materiałowo-energetyczne jako czynnik zrównoważenia procesu produkcji rolniczej, obserwuje także zmniejszanie się intensywności organizacji produkcji wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstw.

Rys. 1. Powierzchnia gospodarstwa a intensywność organizacji produkcji
Fig. 1. Farm area and intensity of organisation of production

Najmniejsza intensywność organizacji produkcji (113,0 pkt) wystąpiła w gospodarstwie o powierzchni 27,2 ha UR specjalizującym się w uprawach polowych (1). Z kolei największa intensywność organizacji produkcji (1208,6 pkt) wystąpiła w gospodarstwie o powierzchni 25,6 ha UR specjalizującym się w chowie zwierząt (7).

PODSUMOWANIE

Przeprowadzone badania wykazały duże zróżnicowanie intensywności organizacji produkcji w badanej grupie gospodarstw. Największą średnią intensywnością organizacji produkcji (658,5 pkt) charakteryzują się gospodarstwa o typie rolniczym – gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych w systemie wypasowym. Natomiast największa średnia wielkość ekonomiczna występowała w gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi.

Pomiędzy intensywnością organizacji produkcji a powierzchnią gospodarstw występowała korelacja ujemna. Również niewielka ujemna korelacja występowała pomiędzy intensywnością organizacji produkcji a wielkością ekonomiczną gospodarstw.

LITERATURA

- Duer I., Fotyma M., Madej A., 2002. Kodeks dobrej praktyki rolniczej. Wyd. FAPA, Warszawa.
FAPA 2000. Metodyka liczenia nadwyżki bezpośrednie i zasady typologii gospodarstw rolniczych. FAPA, Warszawa.
Kopeć B., 1987. Intensywność organizacji w rolnictwie polskim w latach 1960-1980. Roczn. Nauk Roln. Ser. G, 84, 1, 7-26.

- Sawa J., 2008. Nakłady materiałowo-energetyczne jako czynnik zrównoważenia procesu produkcji rolniczej. Inż. Roln. 5 (103), 243-248.
- Szeląg-Sikora A., 2008. Mierniki oceny uwarunkowań ekonomiczno-technicznych gospodarstw rolnych. Inż. Roln. 10 (108), 237-244.

THE INTENSITY OF ORGANISATION OF PRODUCTION AND THE EUROPEAN SIZE UNIT AND THE AGRICULTURAL TYPE OF FARMS

Summary. The analysis of intensity of organisation of production of 39 family farms in this study was performed. The intensity of organisation production, European Unit Size and the agricultural type of farm was qualified for these farms. The studied farms were classified to according to level of intensity of production's organisation C_1 – high smaller.

Key words: intensity of production's organization, family farms, European Unit Size, agricultural type of farms

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 15.04.2009

Do cytowania – For citation: Kocira S., 2009. Intensywność organizacji produkcji a wielkość ekonomiczna i typ rolniczy gospodarstw. J. Agribus. Rural Dev. 3(13), 99-104.